

**GSJ JOURNALS SERIE A: ADVANCEMENTS IN TOURISM,
RECREATION AND SPORT SCIENCES**

Number: 1, Issue: 1, p. 1-21, 2018

**FUTBOLDA NEFRETİN ANATOMİSİ: TÜRK SPOR
BASININDA NEFRET DİLİ**

**ANATOMY OF HATRED IN FOOTBALL: LANGUAGE OF HATRED IN
TURKISH SPORTS PRESS**

Kadir Çalışkan¹

Ümit Can Büyükakgöl²

Arif Yüce³

Assoc. Prof. Hakan Katırcı⁴

(Received 29.06.2018 Published 25.07.2018)

Özet

Günümüz dünyasında sporda rekabetin yoğun bir biçimde yaşanması ve sonuç odaklı düşüncenin giderek yaygınlaşması sebebiyle, sporun barışçıl ve bütünleştirici fonksiyonu unutulmakta, kutuplaştırıcı davranışlar sıklıkla sporun farklı paydaşları tarafından sergilenmektedir. Sporun, olimpik felsefenin sunduğu barışçıl ve saygıya dayalı anlayışı korumakta zorlandığı, özellikle bir endüstri haline dönüşen futbol dünyasına, dışarıdan enjekte edilen en önemli unsurlardan birinin 'şiddete zemin hazırlayan' 'nefret' olduğunu ifade etmek mümkündür. Saha olayları ve tribün çatışmaları bir yana; gazete, dergi, televizyon ve sosyal medya aracılığıyla taraflar, yaşanan gerilimi nefret boyutuna taşıyacak şekillerde dile getirebilmektedirler. Bu çalışmada, spor medyasının ana unsurlarından biri olan gazetelerde yayımlanan köşe yazılarının, nefret unsuru ile olan ilişkisi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, spor gazetelerindeki köşe yazarlarının, spor müsabakaları öncesi ve sonrasında kaleme aldıkları yazılar ele alınmıştır. Doküman incelemesi yoluyla elde edilen veriler, içerik analizi ve söylem analizi yöntemiyle çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Sonuç olarak spor medyasında söz sahibi köşe yazarlarına ait söylemlerin önemli bir kısmında, şiddet ve nefret içerikli metaforların yer aldığı, ayrıca suçlama, aşağılama, alay etme, önemsememe ve yok sayma gibi nefrete zemin hazırlayabilecek unsurların sıklıkla kullanıldığı belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Nefret Söylemi, Medya, Futbol, Spor Köşe Yazıları

¹ Eskişehir Technical University, Faculty of Sport Science, kcaliskan@hotmail.com

² Eskişehir Technical University, Faculty of Sport Science, Uc_buyukakgul@anadolu.edu.tr

³ Eskişehir Technical University, Faculty of Sport Science, arifyuce@anadolu.edu.tr

⁴ PhD, Eskişehir Technical University, Faculty of Sport Science, hakankatirci@anadolu.edu.tr

Abstract

Because of the intense competition of spore competition in today's world and the increasing focus of outcome-oriented thinking, the peaceful and integrative function of sport is forgotten, and polarizing behaviours are often exhibited by different stakeholders. It is possible to say that one of the most important elements injected from the outside is the 'hatred' that creates a 'ground for violence', especially in the football world, which has become difficult to maintain its peaceful and respectful understanding of Olympic philosophy. Apart from field events and grandstand clashes; Through newspapers, magazines, television and social media, the parties can express the tensions in the form of hate. In this study, the relationship between hate articles and articles published in newspapers, one of the main elements of sports media, is examined. To this end, the authors of the sports newspapers have been writing articles that they received before and after the sporting events. The data obtained through the document examination were analysed and interpreted by content analysis and discourse analysis. As a result, it has been determined that in the sports media, a significant part of the discourse of loyal columnists is frequently used for violence and hateful metaphors, as well as elements that can provide grounds for hatred such as blame, humiliation, mockery, ignorance and ignorance.

Keywords: Hate Speech, Media, Football, Sports

1. GİRİŞ

Kuvvetler ayrılığı günümüzde yönetim alanında sıklıkla kullanılan kavramlardan biri olarak ifade edilebilir. Yasama, yürütme ve yargı olmak üzere bu üç erkin birbirinden bağımsız işleyişi, devlet mekanizmasında sağlıklı kararların alınabilmesi için temel kurallardan birisidir. Ancak değişen ve gelişen dünyada bu erklerin arasına bir yenisi eklenmiştir. Erdoğan'ın (2013: 176) aktardığı üzere; gazete, radyo, televizyon ve diğer kitlesel iletişim araçlarının ortaya çıkması ve yükselişi, bağımsız bir kurum olarak dördüncü bir erkin yani medyanın ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Geniş kitlelere ulaşabilmesi ve insanların duygu ve düşüncelerinde yaratabileceği güçlü etkiler bakımından, medyanın bu kuvvetlerden biri olarak kabul edilmesi artık kaçınılmazdır. Modern bireyin yakın çevresi dışında yaşanan gelişmeleri kitle iletişim araçları vasıtasıyla takip ettiği düşünüldüğünde (Demir, 2013: 233), medyanın etkinliğinin ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Spor dünyasında da medyanın yeri ve önemi giderek daha iyi anlaşılmakta ve küçükten büyüğe spora hizmet veren tüm kuruluşlarca bir iletişim aracı olarak kullanılmaya çalışılmaktadır. Ancak bu iletişim süreci içerisinde; sporda rekabetin yoğun bir biçimde yaşanması ve sonuç odaklı düşüncenin giderek yaygınlaşması sebebiyle, sporun barışçıl ve bütünleştirici fonksiyonu unutulmakta, sporun farklı paydaşları tarafından sıklıkla kutuplaştırıcı davranışlar sergilenmektedir. Spor kulüplerinin yönetim kademelerinden oyuncularına; taraftarlardan spor yorumcularına kadar tüm çevreler bu rekabetin doğurduğu gerilimi çeşitli şekillerde yansıtmaktadırlar. Saha olayları ve tribün çatışmaları bir yana; gazete, dergi, televizyon ve sosyal medya aracılığıyla taraflar, yaşanan gerilimi nefret boyutuna taşıyacak şekillerde dile getirebilmektedirler. Özellikle medya önünde; sporcular, teknik direktörler, yöneticiler ya da taraftar grupları hakkında görüşler dile getirilirken kullanılan üslup, ne yazık ki tüm spor çevrelerini etkilemekte ve nefret söylemine varan beyanlar ile spor ortamının daha da yıkıcı bir hale dönüşmesine sebep olabilmektedir.

Bu çalışmada, spor medyasının ana unsurlarından biri olan gazetelerde yayımlanan köşe yazılarının, nefret unsuru ile olan ilişkisi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, spor gazetelerindeki köşe yazarlarının, spor müsabakaları öncesi ve sonrasında kaleme aldıkları yazılar ele alınmıştır. Çalışma için belirlenen sınırlılıklar, çalışma alanı ve içeriği ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

2. NEFRET SÖYLEMİ VE SPORA YANSIMALARI

Nefret, Türk Dil Kurumu'na (2017) göre, "bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu" olarak tanımlanmaktadır. Olumsuz bir anlam içeren bu kavram, bireylerin duygularını dışa vurdukları zaman 'nefret söylemi' olarak adlandırılır. Her ne kadar olumsuz bir çağrışım yapsa da hukuki manada nefret söyleminin bir karşılığı henüz bulunmamaktadır. Çünkü bu kavram çoğu kez ifade özgürlüğü ile çatışma halindedir. Bu sebeple, nefret söyleminin sıklıkla referans alınan tanımı haricinde evrensel bir tanımı bulunmamaktadır (Çelik, 2013: 211). Ancak bu çalışmada, nefret söyleminin köşe yazılarındaki emarelerinin araştırılması nedeniyle,

nefret söylemi ile ifade özgürlüğü kavramları arasındaki tartışmalı ilişki -saklı tutulmak kaydıyla- burada ele alınmayacaktır.

Nefret söyleminin ortaya çıkmasında, kendinden farklı olana yönelik üretilen veya kurgulanan olumsuz etiketlemeler, stereotipler, önyargılar ve ayrımcılık uygulamaları rol oynar (Tunçay, 2017: 43). Nefret söylemi kısaca hoşgörüsüzlük ve tahammülsüzlük gibi durumların dışı vurumu olarak nitelendirilebilir. İçerisinde barındırdığı aşırılık ve önyargı nedeni ile adil olmayan yaklaşımlara ve başkalarının haklarını gasp etme gibi sonuçlara yol açabilir (Sosyal Değişim Derneği, 2010: 16).

Nefret söyleminin özünde yer alan duygu ve düşüncelerin toplumsal temelli olduğu ve günlük hayatın içinde yer aldığı ifade edilebilir. Gerek aile ortamında gerek gündelik konuşmalarda yer alan bu söylemler kitle iletişim araçları aracılığı ile yayılmakta ve günlük yaşamın içerisinde giderek sıradan bir hal almaktadır (Yazıcı, 2016: 117). Dahası nefret söylemi içerisinde barındırdığı şiddet potansiyeli nedeni ile işlevsel açıdan şiddetin alt yapısını hazırlamaktadır (Alğan ve Şensever, 2010: 17).

Benzer şekilde, spor medyasında da bu tarz haber ve söylemlerin var olduğu ifade edilebilir. Young ve Smith (1988: 302) medyanın bunu benimsediğini ve hatta bunun arzu edilen bir davranış olduğunu belirtmektedir. Sporun tüm dünyada ilgi çekici yönü ve popülerliği dikkate alındığında, spor medyasında da bu unsurun kullanılması kaçınılmazdır. Hutchins (1997), Amerika Rugby liginde oynanan maçların öncesi ve sonrasında gazete başlıklarında yer alan şiddet içerikli unsurları ele aldığı çalışmada, yalnızca başlıkların değil aynı zamanda kullanılan görsellerin de şiddet ve nefreti oyunun bir parçası olarak lanse ettiğine dikkat çekmiştir. Aynı zamanda bu durumun meşrulaştırılması noktasında medyanın rolünü de vurgulamıştır.

Futbol özelinde bakıldığında, bazı maçlar diğerlerine oranla çok daha büyük ilgi çekmektedir. Bu tür spesifik karşılaşmalar için spor camiasında kullanılan kavram 'derbi' dir (Simmons ve Forrest, 2005: 10). Derbi olarak bilinen maçlar tüm dünyada ilgiyle takip edilirken, maçlar öncesinde taraftar grupları arasındaki gerginlikler, kulüp yöneticilerinin ve teknik adamların basına verdikleri demeçler, geçmiş yıllardaki çarpıcı sonuçlar nefret ve şiddeti körükleyici biçimde medya tarafından kullanılmaktadır. Aslında derbi kavramı, ilk olarak İngiltere'de 1780'li yıllarda bir at yarışına isminin verilmesiyle ortaya çıkmıştır (Oxford Dictionaries, Online). Günümüz futbol literatüründe ise tam olarak doğru bir kullanımı yapılmamaktadır. Örneğin 'dünya derbisi' olarak lanse edilen "Real Madrid – Barcelona" maçı, aslında 'derbi 'nin tanımına uymamaktadır. Çünkü bir müsabakanın derbi olabilmesi için aynı şehir veya bölgenin iki takımı arasında geçmesi gerekmektedir (Forrest, Simmons ve Szymanski, 2004: 254). Ancak çağımızda değişim ve gelişimin tüm alanlardaki etkileri, derbi kavramının da çeşitlendirilebilmesine neden olmuştur. Kulüpler arasındaki rekabet çeşitli niteliklere göre sınıflandırılabilirken, rekabetin kökeninde dini, toplumsal, coğrafi vb. farklılıkların yattığı derbi maçları da bulunmaktadır (Van Houtum ve Van Dam, 2002: 241). Örneğin İtalya'da Roma ve Lazio takımlarının temeldeki rekabetleri siyasi ideolojiye dayanırken (Guschwan, 2007: 253), İskoçya'da Glasgow Rangers ve Celtic derbisi ise dinsel bir

çekişmenin (katolik - protestan) ürünüdür (Boyle, 2001: 49). Arjantin’de River Plate ve Boca Juniors arasındaki mücadele ise, daha çok ülkedeki gelir grupları arasındaki (Alabarces, 1999: 79) mücadelenin futbol sahalarındaki rekabetine dönüşmüştür.

Türkiye’de de derbi olarak adlandırılan futbol karşılaşmaları mevcuttur. Beşiktaş, Fenerbahçe ve Galatasaray Spor Kulüplerinin birbirleriyle oynadığı tüm maçlar derbi olarak dile getirilmektedir. Bunun dışında, İzmir şehrinin iki takımı Göztepe ve Karşıyaka’nın karşılaşmaları da büyük derbiler arasında gösterilir. Ancak bunlar arasında en bilineni ve dünya derbileri arasında gösterileni Fenerbahçe ile Galatasaray arasında oynanan karşılaşmalardır. İlk olarak 17 Ocak 1909 yılında, bugünkü Fenerbahçe Şükrü Saraçoğlu stadının yerinde bulunan ve Papazın çayırı olarak adlandırılan yerde karşı karşıya gelen taraflar (Aljazeera), 109 yıllık bir ezeli rekabetin temsilcileri olmayı sürdürmektedirler.

Bu takımların birbirleriyle oynadıkları tüm müsabakalar, basında ‘derbi’ tabiriyle dile getirilmekte ve özellikle spor basınının tüm dikkatini bu yöne topladıkları maçlar olarak öne çıkmaktadır. Yazılı ve görsel medya yoluyla, maçı önceki günlerde, kulüpler ve oyuncular hakkında özel ve çarpıcı bilgilerin okuyuculara aktararak, ilgi kademe kademe derbi müsabakalarına yönlendirilmektedir. Bu bilgi paylaşımı süreci içerisinde yer alan önemli kanallardan biri de gazetelerdir. Gazetelerin spor sayfalarında diğer spor olayları da kısmen dile getirilse de derbi maçlarıyla ilgili hemen hemen tüm köşe yazarları, fikir ve düşüncelerini kaleme almaktadırlar. Bununla beraber, dünya genelinde futbola olan ilginin Türkiye’de de benzer biçimde hissediliyor oluşu, çok daha geniş izleyici kitlesine seslenebilen spor yazarlarının, söylemlerini birtakım sorumluluklar taşıyarak aktarmaları gerekliliğini de akıllara getirmektedir. Çünkü taraftarların duygu ve düşüncelerini bu yolla etkileyebilen yazılar, maç esnasında taraftar davranışlarında da birtakım değişimlere yol açabilmektedir. Ünsal ve Ramazanoğlu’nun (2013) çalışmasında, spor medyasının toplum üzerindeki sosyolojik etkisi araştırılmış ve bireylerin davranış şekilleri ile medyanın gücü arasındaki ilişkinin varlığı ortaya konulmuştur. Ayrıca Amerika’da sağlık alanında önde gelen 6 sivil toplum kuruluşu da medyadaki şiddet ile bireylerin davranışları arasında bir ilişki bulunduğunu dile getirmektedirler (Anderson & Bushman, 2002: 2377). Özellikle kutuplaşmanın şiddetli bir biçimde hissedildiği üç büyük takımın (Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray) taraftar grupları arasındaki en küçük kıvılcımlar dahi, basında büyük yankı uyandıracak vakalara dönüşebilmektedir. Öyle ki, 12 Mayıs 2013 tarihinde oynanan Fenerbahçe-Galatasaray derbisi sonrası yaşanan olaylar sonucu bir Fenerbahçe kulübü taraftarı bıçaklanarak hayatını kaybetmiştir. Bu üzücü olaya ilişkin yapılan haberler ve içerikleri gerek ulusal gerek de uluslararası basında geniş yer bulmuştur. Aynı olay Ulus (2013)’un çalışmasının da konusunu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda sporda yaşanan her türlü şiddete yönelik içerik, haber ve söylemin bilimsel anlamda da incelenmesinin önemli görüldüğü yorumu yapılabilir.

Günümüz dünyasında sporun, olimpik felsefenin sunduğu barışçıl ve saygıya dayalı anlayışı korumakta zorlandığını söylemek mümkündür. Özellikle bir endüstri haline dönüşen futbol dünyasına, dışarıdan enjekte edilen en önemli unsurlardan birisi

de 'şiddete zemin hazırlayan' (Demir, 2013: 243; Özsoy, 2013: 49), 'nefret' tir. Medya, varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan bilgi ve haber malzemelerini objektif bir şekilde servis etmekle yükümlüdür; Young ve Smith (1988), medyanın spor olaylarında birtakım pürüzleri ortaya çıkararak merak uyandırmaya çalıştığını ve algıyı manipüle ettiğini dile getirmektedir. Medyanın seyircileri şiddete yönlendirmede önemli ölçüde etkili olduğu (Talimciler, 2003), sorumsuzca davrandığı (Mil ve Şanlı, 2015: 232) ve kullanılan sözcükler ile taraftarların düşünce yapısında bir şekillenmeye neden olduğu (Özsoy, 2011: 92) birçok çalışmada ortaya konulmaktadır. Miller (1987) durumu bir adım öteye taşıyarak, spor yazarlarının kişisel düşüncelerini öne çıkarmalarının, onların haber üretme yoluna gitmelerine neden olduklarını dile getirmektedir (Miller, 1987'den akt. Karaküçük ve Yenel, 1999: 57). Bu da yanlış yönlendirmelere sebebiyet verebilmekte ve manipülasyonun olumsuz etkilerinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Gerilim, kutuplaştırma ve aşırılık gibi eylemlere verilen taviz, medyadaki karşılığını televizyon programlarında reyting; gazete ve dergilerde tiraj, sosyal medya mecralarında ise daha büyük kitlelere ulaşma şeklinde almaktadır.

Akyazı'nın (2014: 187) ifade ettiği üzere, nefret birtakım ideolojilerle bir araya geldiğinde, bireyin doğallığından çıkmasına ve sahip olunan ideolojiler yörüngesinde çevresindekileri ötekileştirme eğilimine sokar. Bu noktada, iletişim kavramına yönelik temel beklentinin; kaynağın bilinçli ve amaçlı bir şekilde meydana getirdiği içeriğin alıcı üzerinde etki yaratması ve yönlendirmesi olduğu (Yanık, 2017: 366) varsayımından yola çıkarak, spor yazarlarının nefretle ilişkili söylemlerinin bireysel düşüncelerden bağımsız düşünülemediği kanısına varılabilir. Çaycı'ya (2016: 84) göre medya, bir bakıma zihinlerin inşasında etkin rol almaktadır. Diğer bir deyişle, kitlelerin nelerden haberdar olacağından, neleri konuşup tartışacağına tüm süreçlerde belirleyici rol oynamaktadır. Bu bağlamda, spor ortamında oluşan olumsuz ortamın medya eliyle yine bir araç olarak kullanıldığı ve nefret döngüsü içerisinde yaşamına devam eden bir spor ekosisteminin oluşturulduğu çıkarımı yapılabilir.

Çalışmanın temel dayanakları noktasında; nefretle ilişkili söylem ve davranışlara medya eliyle zemin hazırlandığı ve ortaya çıkan sonucun yine medya için değerli bir haber potansiyeli taşıdığı belirtilmiştir. Ancak saha içerisinde sporcu kaynaklı nefret söylemlerine de rastlamak mümkün olabilmektedir. Nefret unsurunun içerisinde ırkçılığı da barındırması, geniş bir alanda somutlaşabilmesine neden olabilmektedir. Öyle ki, dünyada sporda ırkçı söylem ve davranışların sergilendiği pek çok örnek bulunmaktadır. Türkiye özelinde bakıldığında futbolda ırkçı söylemlere verilecek en önemli örnek, bir dönem Fenerbahçe forması giyen Emre Belözoğlu'nun, Trabzonsporlu futbolcu Didier Zokora'ya müsabaka esnasında bir pozisyondan sonra "fucking nigger" şeklindeki ithamıdır. Bu olay sonrasında, tarafların saha içerisindeki gerilimi basına da yansımış ve ne yazık ki sporda ırkçı söylemlerin Türkiye'deki emareleri arasına girmiştir. 2012 yılında yaşanan bu olaydan 1 yıl sonra, Fenerbahçe ve Galatasaray'ın karşı karşıya geldiği bir derbi maçında, Fenerbahçe tribünlerinde bir taraftarın Galatasaraylı futbolculara yönelik ırkçı tezahüratlarda bulunduğu fotoğraflanmıştır. Bir taraftarın elindeki muz sahayı doğru uzattığı fotoğraf, yerli ve yabancı basında büyük

yankı uyandırmıştır. Maçtan sonra Galatasaraylı futbolcu Didier Drogba, sosyal medya hesabından şu şekilde bir paylaşımında bulunmuştur (Hürriyet, 2013):

“Bana maymun diyorsunuz ama 2008’de Chelsea, Fenerbahçe’yi yendiğinde ağlıyordunuz... Bana maymun diyorsunuz ama geçen sene ben Şampiyonlar Ligi’ni kazanırken ekranlarınızın önünde sevinçten zıplıyordunuz... Bana maymun diyorsunuz ama Galatasaray’la şampiyonluk yaşadığımda deliye döndünüz... Ve en kötüsü; bana maymun diyorsunuz ama dün benim ‘maymun’ kardeşimin attığı iki golde sevinçten zıpladığınızı unutuyorsunuz... Ve kendinize gerçek taraftar diyorsunuz, öyle mi?”

Bu açıklamalar göstermektedir ki, taraftarlık menfaatler söz konusu olduğunda kimi zaman insani değerlerin dâhi geri plana itilebildiği düzeye ulaşabilmektedir. Fanatizmin terörizme dönüştüğü ve militanlığın sahne aldığı noktalarda, taraftarların çevreye sağtığı zararlar tarihe çok acı bir şekilde kazanabilmektedirler.

Alan yazında; sporda nefret, çatışma ve şiddet gibi olguların ele alındığı birçok çalışma yer almaktadır (Sabahçı, 2018; Aksoy, 2016; Mil ve Şanlı, 2015; Demir ve Talimciler, 2014; Demir, 2013; Özsoy ve Yıldız, 2013; Ulus, 2013; Ünsal ve Ramazanoğlu, 2013; Erol, 2012; İlhan ve Çimen, 2011; Özsoy, 2011; Fişekçioğlu ve ark., 2010; İpek, 2008; Ayan, 2006; Bulgu, 2005; Şahan ve Çınar, 2004). Kapsam ve sınırlılık açısından farklılıkların bulunduğu bu çalışmalarda ortak kanaat, basın nefret dilini kullanması ve şiddetin üretilmesi noktasında başrol oynamasıdır. Özsoy’un (2007), Türkiye’de spor medyasının etik anlayışını ve yapılan ihlalleri ele aldığı çalışmasında, spor atmosferinde gerilimi tırmandıracak çabaların genellikle medya eliyle gerçekleştirildiği, sporda şiddeti özendirecek yayınların yapıldığı ve kişilerin hakaret içerikli söylemlerle düşüncelerini aktardıkları ifade edilmektedir. Demir’in (2013) çalışması da, Türkiye’de şiddet kültürünün yeniden üretilmesinde göze çarpan en önemli kurumlardan birinin medya olduğunu belirtmektedir. Uzun’un (2004) Türkiye’deki spor basınında yer alan etik anlayışındaki sorunları dile getirdiği çalışması da, kapsam olarak spor basınında yer alan nefret söylemine yönelik ipuçları vermektedir. Daha geriye gidildiğinde, Cüceloğlu’nun (1988) çalışması, ekonomi ve spor ile ilişkili köşe yazılarının %61’inin olumsuz mesajlar içerdiğini ortaya koymuştur (Cüceloğlu, 1988’den akt., Karaküçük ve Yenel, 1999: 60). Bu bilgiler ışığında, sporda nefretin yeni bir olgu olmadığı ve daha da önemlisi yeşil sahalarda görülen nefretin aslında gri sayfalardan türetildiği söylenebilir.

3. YÖNTEM

Bu çalışma, nitel bir karaktere sahip olup, kavramsal çerçevesi literatür tarama yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin doküman incelemesi yoluyla elde edildiği bu araştırmada, toplanan veriler içerik analizi ve söylem analizi yöntemiyle çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar bağlamında bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016: 242). Ayrıca, tanımlanan verilerin içerisindeki saklı gerçeklerin ortaya çıkarılması da amaçlanmaktadır (Gülbahar & Alper, 2009: 100).

Nitel araştırmalarda veriler dört aşamada analiz edilmektedir: Verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım & Şimşek, 2016: 243). Strauss ve Corbin (1990), üç tür kodlama biçiminden söz etmektedir: Daha önceden belirlenmiş kavramlara göre kodlama, verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama ve genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama. Bu çalışmada verilerin kodlanması, genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte genel kategoriler ve temalar önceden belirlenir ve bu temalar altında yer alabilecek olan daha ayrıntılı kodlar, verilerin incelenmesi sonucu ortaya çıkar. Araştırmada nefret söyleminin hedefinde yer alan gruplar, ileride açıklanacak olan nefret sınıflandırması ve içeriği tablosunda yer almaktadır. Söylem analizi ise, toplanan verilerin analizi sınıflandırma, yorumlama ve yapılandırma aşamalarını kapsamaktadır. Bu analiz sürecinde, metindeki baskın temayla ilgilenilmektedir (Baş & Akturan, 2017).

Türkiye’de tirajı en yüksek (medyatava.com, 2017) iki spor gazetesi olarak öne çıkan ‘Fotomaç’ ve ‘Fanatik’ gazetelerindeki köşe yazıları bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırma 2017 yılı Eylül ve Aralık tarihlerini kapsamaktadır. Belirtilen dönem Spor Toto Süper Ligi 2017-2018 sezonunun ilk yarısını kapsamaktadır. Araştırma tarihleri arasında üç büyükler olarak adlandırılan Beşiktaş, Fenerbahçe ve Galatasaray Spor Kulüplerinin birbirleriyle oynadıkları maçlar dikkate alınmış ve çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Tablo 1’de oynanan maçlara ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Türkiye Süper Ligi 2017-2018 Sezonunun İlk Yarısında Oynanan Derbi Maçları

Hafta	Derbi	Skor	Tarih	Müsabaka Yeri
6.	Fenerbahçe - Beşiktaş	2-1	23.09.2017	Şükrü Saraçoğlu Stadı
9.	Galatasaray - Fenerbahçe	0-0	22.10.2017	Türk Telekom Stadyumu
14.	Beşiktaş - Galatasaray	3-0	02.12.2017	Vodafone Park

Maçlardan bir gün öncesi, maç günü ve bir gün sonrasında, ‘Fotomaç’ ve ‘Fanatik’ gazetelerinde yer alan 17 farklı köşe yazarı tarafından yazılmış toplam 69 köşe yazısı tespit edilmiştir. Köşe yazarlarının derbi maçları için yazdıkları köşe yazıları, üç araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. Araştırmacılar alan yazın taraması ve uzman görüşleri doğrultusunda en fazla nefret içeriği barındırabilecek ifade şekillerini 3 temel kategori altında toplamışlardır. Bunlar;

- Suçlama
- Aşağılama – Alay etme
- Önemsememe – Yok sayma

Köşe yazıları dört araştırmacı tarafından ayrı zaman ve ortamlarda kodlanmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirliği belirlemek için Kappa testi uygulanmıştır. Kappa katsayısı

kategorik maddelerin değerlendirilmesinde gözlemciler arasındaki uyumu ölçen istatistiktir (Cohen, 1960 & Gordis, 2014). Bu çalışmada, uyumun ölçülmek istendiği kodlayıcı sayısının ikiden fazla olması dikkate alınarak, Fleiss'in kappa katsayısı kullanılmıştır (Fleiss, 1971). Yapılan analiz sonucunda bu değer ' $\alpha=0,90$ ' olarak bulunmuştur. Bu katsayının 0,80 ve üzerinde olması, kodlayıcılar arası uyumun çok iyi düzeyde olduğu anlamına gelmektedir (Neuendorf, 2002: 142-143; Miles & Huberman, 1994: 64; Landis & Koch, 1977: 33).

Ayrıca, nefret ile ilişkili söylemlerin niteliklerinin neler olduğu, hangi yollarla dile getirildiği ve hedef kitlesi gibi özellikler dikkate alınarak, nefret içerikli söylemlerin içeriği derinlemesine çözümlenmiş ve bir nefret sınıflandırması yapılmıştır.

Tablo 2. Nefret Sınıflandırması ve İçeriği

Kategori	İçeriği
Sporcu:	Sporcuların saha içerisinde rakibe, hakeme ya da taraftara karşı davranışları; basına verdiği demeçler ve sosyal paylaşım siteleri ya da uygulamaları vasıtasıyla paylaştığı düşünceler vb.
Takım:	Takımın performansı,
Teknik direktör:	Teknik direktörün hamleleri, teknik ve taktiksel uygulamaları, oyuncu tercihleri, basın demeçleri vb.
Yönetici:	Kulüp başkanları ya da yöneticilerin basına verdiği demeçler, transfer politikaları vb.
Hakem:	Hakem kararları
MHK:	Merkez Hakem Kurulunun hakem atamaları
Futbol Federasyonu:	Federasyona yönelik tüm söylemler
Taraftar:	Taraftar davranışları
Diğer:	Spor kültürü, medya, spor yorumcuları vb.
Nefret içeriği bulunmayan:	Yalnızca maç analizinin yapıldığı köşe yazıları

Tablo 2'de görüldüğü üzere, araştırmacılar köşe yazılarındaki söylemleri 10 farklı kategoride değerlendirmişlerdir.

İncelenen gazetelerin bünyesinde bulunan köşe yazarları, derbi maçları sürecinde çoğunlukla söylemlerini kaleme almış ve araştırmacılar için yeterli düzeyde veri doygunluğunu sağlamışlardır. Öte yandan sosyal medyada da okuyucu ve izleyici kitlesine seslenen bu yazarların, asli görevleri olan gazete yazarlıkları çalışmanın sınırlılıklarından birisi olarak kabul edilebilir.

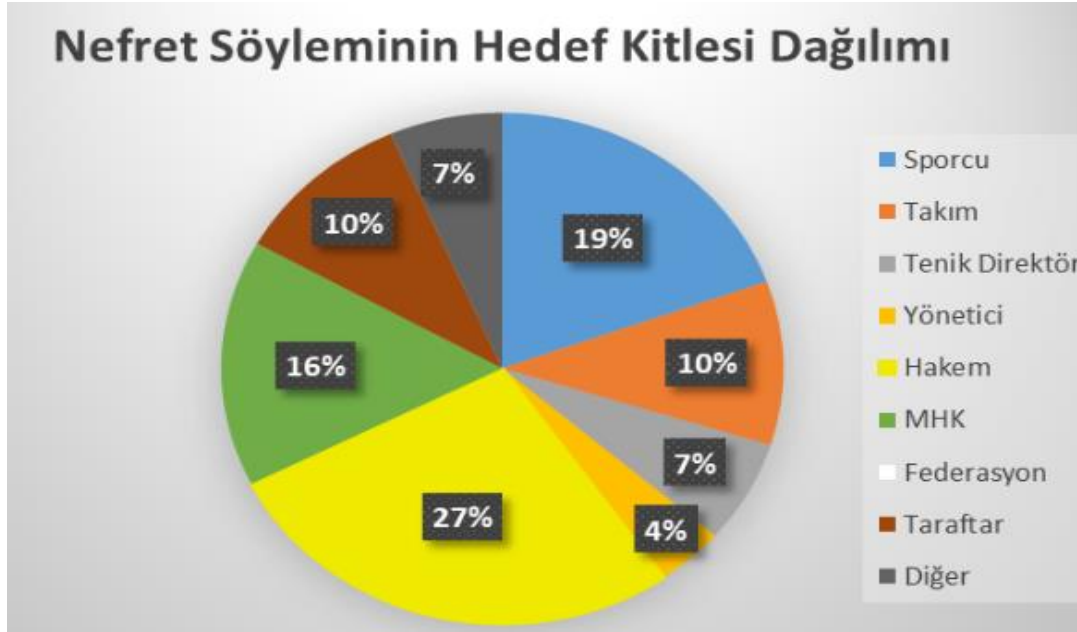
4. BULGULAR

Bu kısımda, gerçekleştirilen analizlere ilişkin bulgular içerik ve söylem analizleri alt başlıklarında ayrı ayrı açıklanacaktır.

İçerik Analizine İlişkin Bulgular

Araştırma sürecinde, Türkiye’de baskı sayısı en yüksek iki spor gazetesinde (Fanatik ve Fotomaç) çalışan 17 köşe yazarının kaleme aldığı 69 köşe yazısı incelenmiştir. Bunlardan 38’i Fotomaç gazetesinde, 31’i de Fanatik gazetesinde yer almaktadır. Köşe yazarlarının derbi maçları öncesinde, maç günlerinde ve maçtan sonraki günlerde kaleme aldıkları köşe yazıları içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiş ve çalışmanın içeriğine uygun olarak yorumlanmıştır.

Toplamda yazılan 69 köşe yazısının 17’si maçtan önceki günlerde 5’i maç günlerinde kalan 47’si de büyük bir yoğunluğunu oluşturmak üzere maçtan sonraki günlerde yazıldığı görülmüştür. Çözümlemeler neticesinde Şekil 1’de görüldüğü üzere, yazarların büyük bir yoğunluğunun ‘hakemlere’ yönelik söylemlerde bulunduğu, önemli bir bölümünün de yazılarında ‘Merkez Hakem Kurulu’nun (MHK) hedef gösterildiği görülmektedir.

Şekil 1. Gazetelerdeki Nefret Söyleminin Hedef Kitlesine Yönelik Yüzdellik Dağılımı

Söylem Analizine İlişkin Bulgular

Köşe yazılarında bulunan başlıklar ve metinler bütünüyle incelemeye tabi tutulmuştur. Yazılar, araştırmacılar tarafından belirlenen suçlama, aşağılama-alay etme ve önemsememe-yok sayma gibi kategoriler ışığında incelenmiştir. İncelemeler neticesinde nefret unsuru barındıran söylemlerden bir bölümü ilgili başlıklar altında doğrudan alıntı yöntemiyle verilmiştir.

Hakemler ve Merkez Hakem Kurulu’na (MHK) Yönelik Yapılan Eleştiriler ve İthamlar

(Alıntıların tümünde nefret içerikli söylemler yer almasa da çoğunlukla hakem ve MHK odaklı yorumların yapıldığı ve altı çizili sözcüklerle kimi zaman aşağılayıcı, hakaret içerikli ve suçlayıcı ithamların yapıldığı görülebilmektedir.)

Fenerbahçe – Beşiktaş: 1-0 (23 Eylül 2017):

“Dün gece heyecan vardı, kale önünde spazm geçiren pozisyonlar vardı. **Ama sahada Ali Palabıyık adlı Beşiktaş’ı katleden bir hakem vardı.** Ve ne yazık ki maçın hakemiydi.”

“Rakibinize uydurma penaltı verilip geriye düşmüşsünüz, bu arada ceza sahası içinde Cenk’in ayağına tabanla basılmış ama aynı hakem bu kez beyaz noktayı göstermemiş! Sonra birileri alır ve Fenerbahçe bilmem kaç senedir Saraçoğlu’nda yenilmiyor diye masal anlatır! Böyle yenilmez, hiçbir takım yenilmez. Elin yabancı hakemi varsa sahada, gelir Vardar seni yener, eler gider **ama bizim eyyamcılarla rekor kırarsın.**”

“Şimdi böyle bir maçta, rakip hakemi arkasına alıp oynuyorsa sizin yapabilecek fazla bir şeyiniz kalmaz... Geçen sezon Ziraat Türkiye Kupası maçında Beşiktaş’ı yakan Ali Palabıyık bu kez **Fenerbahçe’yi lig yarışının içinde tutmak için eyyamın bin türlüünü yaptı...** Helal olsun! Sizlere bir derbi maçta oynanan futboldan bahsetmek istesek de **maalesef eyyamcılar bu bir türlü izin vermiyor.**”

“MHK ŞİMDİ KINA YAKSIN!” başlığıyla yazılan bir köşe yazısında ise Merkez Hakem Kurulu yönetimine olan ithamlar şu şekildedir:

“Bu maçı bu hale getiren Ali Palabıyık’tır. **Kimler onu bu maça tayin ettiyse kına yaksın!** Bence hakem Palabıyık’ı ateş çemberinin ortasına attılar... Hakemi resmen bitirdiler arkadaş!”

Galatasaray – Fenerbahçe: 0-0 (22 Ekim 2017):

“Daha henüz maçın başında, nizami bir gol, bir kırmızı kart bir de penaltıyı veremedi Cüneyt Çakır. Dikkat edin, vermedi değil, veremedi diyorum! Çakır bu top rakların gördüğü, **kafasında en fazla tilki barındıran hakem.**”

“Bu sinir savaşında hakem nasıl hareket edecek, o önemli. **Eyyam yapmaya kalkarsa ipin ucunu kaçırr. Hakemin son yılları benim için çok tehlikelidir. Eyyama fazla girerler.**”

“Peki, Cüneyt Çakır Türkiye’deki maçlarda güven telkin ediyor mu? Hayır... Kafasında hala bir şeyler var mı? **Şeytanlık veya tilki veya solucan...** Olabilir! Maç sonunda Galatasaraylılar net faul yapıyorlar ama hakem Cüneyt Çakır vermiyor. Niye? **Çünkü yediği haltı biliyor!**”

“Özet olarak, koca bir derbide futbol adına konuşulacak hiçbir şey yoktu. İki korkak teknik adam, **eyyamcılık** yapmaktan yere serilen arkadaşına bile sahip çıkamayan bir hakem.”

“Ligimizin marka değeri eşittir ofsayt kuralını bile bilmeyen hakemler! Koca bir futbol şehrinin kaderi ile oynayan hakemler... İşte bizim Süper Lig'imizin marka değeri ey TFF... Ey MHK...”

“Neden takımını 31. dakikada 10 kişi bırakıyorsun? ... Hem de sezon başından beri **hakemlerin, Trabzonspor'u yanlış kararlar vererek adeta doğradığı bir sezonda...**”

Beşiktaş – Galatasaray: 3-0 (2 Aralık 2017):

“Bunu yapma Fırat Aydınus. **Gel ilk kez hakem gibi hakemlik yap. LÜTFEN!**”

Eski bir Süper Lig hakemi tarafından “Derbinin hakemi Aydınus!” ve “Perşembe'nin gelişi...” başlıklarıyla yazılan köşe yazılarında ise Merkez Hakem Kurulu yönetimine yönelik düşünceler şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Başka bir ülkede olsak bu tablonun sorumlularından hesap sorulur ancak bizim ülkemizde taltif ediliyor. Şu tablonun baş mimarlarından, Yusuf Namoğlu ve ekibi. Başarı yok, hedef yok, vizyon yok ama görev var! Vah Türk hakemliğim vah!”

“Türk hakemliğinin sıfır tükettiğini görmek için ‘âlim’ olmaya gerek yok... Türk hakemliğinin bir derbiyi yönetmeye ikinci bir alternatifi yok! Bunun sorumlusu da elbette hakemliği yönettiğini iddia edenlerdir.”

Görüldüğü üzere bazı yazılarda; maç esnasındaki hakem kararları ve Merkez Hakem Kurulu'nun hakem atamaları, nezaket ve hoşgörü dilinden uzaklaşarak kutuplaştırıcı ve yıkıcı bir üslup ile dile getirilmiştir.

Çözümlemeler neticesinde, hakemler ve Merkez Hakem Kurulu'ndan (MHK) sonra en çok söylemin sporcular üzerine yapıldığı görülmüştür. Sporcuların maç içerisindeki davranışlarından, sosyal medya üzerinden yaptıkları paylaşımlara kadar çokça mecradaki tutum ve davranışları, yazarların ele aldığı konular arasındadır. Sporcular ile ilgili aşırıya kaçan söylemlerden bazıları, doğrudan alıntı yapılmak suretiyle aşağıda verilmiştir.

Sporculara Yönelik Yapılan Eleştiriler ve İthamlar

“İlk kurban **açıkça kaşınan** Quaresma oldu.”

“Beşiktaş tribünlerinin önüne giderek diz çökmesi Fenerbahçe taraftarını çileden çıkarttı. Sen o hareketi yaparsan, milli marş sırasında seremonide futbolcuların önünde bekleyen Fenerbahçeli çocuklar da kameraya 8 işaretini yapar! ... O masum çocukları ne diye böyle **çirkin emellerinize alet edersiniz?**”

“Medel'in kale önünde Janssen'e yaptığı hareket '**ahmakçaydı**' ve karşılığı da penaltı oldu. Bu pozisyona dip not düştüm. **Futbolun her zaman zekâya ihtiyacı vardır.**”

“... Sonrasında eski takım arkadaşının ayağını kırmaya yönelen İsmail Köybaşı'na baktım... **Futbolun sadece zalimliğe değil insanlığa da ihtiyacı var!**”

“Ezeli rekabetin adı artık **ebedi rezalet** oldu! Kan kokusunu çiçek kokusuna tercih edenler yüzünden!... Tribüne oynayanlar, art niyetli olanlar, **sağanın ortasında nefretle beslenenler.**”

“Kitap okumayan futbolcu, futbolun canına okur!”

“... Konuşulacak sözleri bittiği zaman, **pahalı ithal cesetleri** önlerine sereriz!”

“Futbolculara kitap sormayın. **Manken ve televizyon dizilerinde ucuz kadın portföylerini sorun.** Lüks otomobil fiyatlarını ve **sahte penaltıya yataklık etmelerinin** getirisini sorun. Pazartesi gecesi Adebayor’un attığı gol için adalet çığırtkanlığı yapan Kayserili Umut Bulut’a döneriz yüzümüzü. Galatasaray formasıyla Başakşehir’den çaldığı emekleri önüne koyar ‘Senin konuşmaya yüzün var mı Umut?’ deriz. Sen ki eğitimini **emek hırsızlığı** üzerinden alan **sahte penaltıcı...**”

Kulüpler, Teknik Direktörler, Yöneticiler ve Taraftarlara Yönelik Eleştiriler ve İthamlar

“Futbolun tarafını tutmayan bir düzenin içinde, şimdi büyük harflerle sızlananlara ‘büyük’ diyorlar. **Buldukları yeri güçlendirmenin yolu kabadayılıktan geçiyor. Şiddete örgütlenmekten.**”

“Son zamanlarda G.Saray’ın hiçbir derbide bu kadar **ezildiğini** görmedim.”

“Galatasaraylı değil, mezarından kalksa; Cruyff, Rimus, Derwall bu değişimleri anlayamaz... Çünkü önünü, yanını ve burnunun dibinin futbol mantığını görmeyen bir yapı var.”

“**Kulüp başkanları futbolun iltihabıdır dersek kimseye haksızlık etmiş sayılmayız. Onların gözleri de açtır, beyinleri de.**”

“Mahmut Uslu soyadının aksine zaman zaman ‘yaramaz bir çocuk’ gibi davranıyor... Bir insanın ailesi hakkında konuşmak kimsenin haddine değil... Bir çuval inciri berbat ediyor.”

“Genelde yöneticilerimiz futbolculardan bile fazla para kazanıyorlar bu işlerden. Menajerlerle birlikte tabi. **Aynı kaba yapıyorlar...** Ailem, çocuğum, vatanım, milletim deyip **paraları götürmeleri...**”

“Dünyada en çok para harcayan ülkelerde 6.yız. Yani bu şunu gösteriyor; doğru mal alamıyoruz. Defolu malı çok pahalıya alıyoruz.”

“Kazanmak adına hiçbir teori üretmeyen **korkak teknik adamları** es geçip, sadece **hakemi darağacına yolluyoruz.** İşin utanç verici yanı, hakem yerde yatarken **vahşet tiyatrosunun seyircilerinin gösterisini sürdürmesi.** Kendi içlerindeki vahşi adamları dışlamayanların yerde yatan hakemi yuhalaması.”

“... hakem kararlarıyla ajite olmak için yanıp tutuşan bir grup ‘tribünperver’ devreye girdi ve ortalık hafiften gerildi.”

“Üç paralık derbimizi dünyanın her yanında naklen sergiledik! Bizde **kan** çıkmazsa para yok!”

“Burnu uzayan kuklalara masallarda ‘pinokyo’ derlerdi, şimdi ‘büyük yorumcu’ deniyor... Onların dillerindeki **dinamit stokları** bitmedi daha!”

“**İpini sahibine teslim eden kukla yazarlığın da...**”

“Futbol medyasında bugünlerin kirli temellerini yıllar önce atanlar, hala **ırkçı işlevlerin** içindedir de.”

“Böyle fişe böyle priz!”

“Yine de son bir umutla, pazar gecesi centilmenlik adına bir serenat diliyorum çocuklar için! **Nefretin kara büyüüne inat!**”

Görülmektedir ki yazarların farklı kesimlere karşı olan yazılarında kullandıkları üslup, sık sık argo kelimelerle harmanlanmış durumdadır. Kan, ceset, dinamit, vahşet, gibi olumsuz çağrışımlar yapan metaforların kullanımıyla da sıklıkla karşılaşmaktadır. Olayları tanımlarken ve ithamlarda bulunurken rezalet, katletmek, doğramak, ezmek gibi kelimelerle de durumun daha da abartılarak yansıtıldığı görülmektedir. “Futbolun zekâ ya ihtiyacı vardır” ve “Açıkça kaşınan Quaresma” gibi ithamlar da söylemlerde aşağılayıcı ve alay edici unsurların kullanıldığını işaret etmektedir. Spor ortamının içerisinde bulunduğu olumsuz durumdan yakınan bazı yazarların; sporun tüm paydaşlarının kendi payına düşen hassasiyeti göstermeleri gerekliliğini, şiddet ve nefret diliyle aktarmaları da ironik bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yazarların taraftarlık kimliklerini söylemlerine yansıtmaları, gazetecilik meslek ilkelerinden biri olan eleştirel bakış ve tarafsızlığa ters düşse de spor yorumculuğu ya da yazarlığı, belki de sporun kendine özgü yapısı nedeniyle böyle bir esnekliği kaldırabilecek imkânlar sunuyor olabilir. Ancak kimi durumlarda, bazı evrensel kuralların çiğnendiği olaylara karşı farklı pencerelerden bakan yazarların söylemleri de sahip olduğumuz spor kültüründen sevgi, hoşgörü, barış, dostluk, kardeşlik gibi unsurların giderek eksildiğini kanıtlar niteliktedir. Bu duruma bir örnek verilmek istenirse, 22 Ekim 2017 tarihinde oynanan Galatasaray – Fenerbahçe derbisinde tribünlerden atılan yabancı bir madde, yardımcı hakemin başına isabet etmiş ve hakemin yere düşmesine sebep olmuştur. Bu üzüntü verici durum için yapılan iki farklı yorum şu şekildedir:

“Sene 2017 hala sahaya, hakeme yabancı madde atılıyor, bu hepimizin utancıdır.”

“İkinci yarıda Hasan Ali’nin ceza sahasında yerde topla girdiği bir mücadele var. Eller yerde ama topa dokunuyor Hasan Ali. **Penaltı verilmeliydi. Galatasaray taraftarı, bu pozisyonda haklı olarak penaltı verilmediğini düşünerek sahaya şu şişeleri fırlattı.** Bu şişelerden biri yan hakem Tarık Ongun’a isabet etti. **Tarık Ongun, ortamı germeden, durumu olgunlukla karşıladı. Hakemlerin hepsinin bu olgunlukta olması gerekir.**”

Taraftarların maç içerisinde hakem kararlarını beğenmediği durumlarda, maçın oynanmasına müdahale edecek düzeyde davranışlar göstermesini ve sahada resmi bir

görevlendirme ile bulunan hakeme yönelik uyguladığı şiddeti; "...olgunlukla karşıladı. Hakemlerin hepsinin bu olgunlukta olması gerekir" şeklinde değerlendirmesi, aslında çalışmanın literatür kısmında geçtiği üzere şiddet ve nefretin yeşil sahalardan ziyade gri sayfalardan körüklendiğinin ve normalleştirildiğinin kanıtı niteliğindedir. Üstelik söz konusu pozisyonda yazarın 'penaltı verilmeliydi' şeklindeki düşüncesinin aksine, eski bir hakem olan bir başka köşe yazarı, FIFA Hakem Kurulu'nun oyun kurallarıyla ilgili bir maddesini aşağıdaki şekilde paylaşmış/yorumlamıştır:

"Oyuncu koşmak, sıçramak ve dengede kalmak için kollarına muhtaçtır. Bu yüzden sağa sola açılan, yerde denge ve destek için konulan kolların topun geçişini önlemesi halinde, bu elin doğal konumu olarak kabul edilecektir."

Görüldüğü üzere, hakem talimatlarında açık bir şekilde yer alması ve herkes tarafından erişilebilir bir yapıda olmasına rağmen, spor yazarlarının bu kadar tartışmaya kapalı durumları dâhi 'bireysel düşünceler ya da taraftar kimliklerinden doğan taraflılığa kapılarak' yanlış yorumlaması vahim bir durumdur. Üstelik bu sebepten ötürü yaşanan şiddet olaylarında hakemleri sağduyuya davet etmesi de üzerinde düşünülmesi ve tartışılması gereken çarpıcı bir konudur.

Söz konusu duruma benzer başka bir örnek de yine aynı maç üzerinden yazılan bir köşe yazısından verilebilir. Hakemlerden beklenen, öncelikle oyunu adaletli bir şekilde yönetmesidir. Oysa aşağıda verilen alıntıda anlatılmak istenen tam aksine bir durumu işaret etmektedir:

"Bu kadar kalabalık seyirci, eğer sahadaki kendi futbolcusunu, rakip futbolcuyu ve **hakemi etkileyemiyorsa** haklı olduğu halde '**fiyasko**' demektir."

Sporda taraftarların takımlarını motive etmeleri, tezahüratlar ile kendi takımlarını ateşlemeye çalışmaları beklenen ve istenen bir durumdur. Tribünlerdeki bu destek için '12. adam' nitelendirilmesi yapılabilmektedir. Ancak yukarıda geçen alıntıda köşe yazarı, taraftarlara hakemi etkileyemediği için 'fiyasko' benzetmesi yapmıştır. Bu çelişkili durum, hakemlere yönelik 'adaletsiz', 'eyyamcı' gibi nitelendirmelerin ve verdiği kararlar doğrultusunda 'doğradı', 'biçti', 'sattı', 'rezil etti' gibi ithamların aslında sübjektif bir bakış açısıyla dile getirildiğini ve içerisinde ironi barındırdığını göstermektedir. Bu savı destekler nitelikteki bir görüş, başka bir köşe yazarı tarafından şu sözlerle dile getirilmiştir:

"Atmosfer dediğim rakip oyuncularını etki altına almaktan çok hakem üzerinde etki kurma anlamı taşıyor bizim ülkemizde."

Son olarak bu çalışmanın konusu kapsamında, medyadaki nefret dili ve medyanın nefret söylemlerine müsaade ediyor oluşu göz önüne alındığında, yine bir derbi maçı sonrası kaleme alınan köşe yazısındaki birkaç cümle durumu özetler niteliktedir:

"Kamuoyu, Cüneyt Çakır'ın geçmişte yönettiği her iki takımın maçlarındaki olumsuz hatıraları gündeme getirecektir. Maalesef günümüzün vazgeçemediği bir ritüeldir bu..."

“Bu tür olayların Türkiye’de normalleşmesi, kimsenin garibine gitmemesi bizleri bu noktaya getirdi.”

5. SONUÇ

İçerik analizi ve söylem analizi yöntemiyle spor içerikli köşe yazılarında derinlemesine çözümleme yapılan bu çalışmada, spor medyasında söz sahibi köşe yazarlarının söylemlerinin önemli bir kısmında, şiddet ve nefret içerikli metaforların yer aldığı görülmektedir. Ayrıca suçlama, aşağılama, alay etme, önemsememe ve yok sayma gibi nefrete zemin hazırlayabilecek unsurların sıklıkla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kian (2007), spor köşe yazarlarının cinsiyetlerine göre tutumlarını incelediği çalışmada, erkek yazarların kadınlara oranla daha küçük yaşlarda sporla tanıştığı ve taraftarlık noktasında erkek sporlarına olan ilgilerinin daha fazla olmalarından dolayı, söylemlerin genellikle maskülen bir çerçevede olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada da incelenen tüm köşe yazarlarının erkek oluşu, erkek hegemonyasındaki spor ortamında nefret içerikli söylemlerin yoğunluğunun kaynağı olabilir.

Karaküçük ve Yenel’e (1999) ait araştırma, bu çalışmanın sonuçlarıyla zıtlık göstermektedir. Çalışmada spor köşe yazarlarının %63,5’inin okuyucuya olumlu, %36,5’inin ise olumsuz mesaj verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Oluşan farklılık, çalışmaların örneklem aldığı gazetelerin farklılığından oluşabileceği gibi, günümüzde nefret ve şiddet içerikli söylemlerin daha belirgin yaşanıyor oluşundan da kaynaklanmış olabilir.

İlhan ve Çimen’in (2011), spor alanında şiddet ve spor medyasının etkilerini araştırıldıkları çalışmalarında, spor yazarlarının önemli bir kısmının spor alanında görülen olumsuz olayları özendirme ve körüklemeye etkili olduğuna inandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmanın çarpıcı sonucu, olumsuz olayların sorumlusu olarak spor yazarlarının kabul edildiği görüş, %76,2 ile baskın bir düzeydedir. Bu sonuca ulaşılan değerlendirmeleri yine spor yazarlarının yapıyor oluşu, spor medyası açısından çok önemli bir özeleştirici niteliği taşımaktadır.

Özsoy’un (2011) çalışmasında, spor basınının dili incelenmiş ve süper ligin dört şampiyon takımının birbirleriyle oynadıkları müsabakalarda daha çok militarist bir dil ve söylem kullanıldığı belirlenmiştir. Bu araştırmanın bulguları arasında yer alan militarist söylemlerin ve savaş içerikli metaforların yaygın kullanımı göz önüne alındığında, Özsoy’un çalışmasının sonuçları, bu çalışmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Yine Özsoy ve Yıldız’ın (2013) Türkiye’de spor basınında nefret söylemini ele aldıkları çalışmalarında, yeni medyanın kullandığı gizli ve açık nefret söylemleriyle taraftarlar arasında var olan gerginliği tırmandığı görüşü desteklenmiştir.

Demir ve Talimciler’in (2014) sosyal medyada futbol ve nefret söylemini incelediği çalışmanın sonuçları, yeni medya ortamını çoğunlukla gençlerin kullandığını, nefret içerikli metinler ile görsellerin sıklıkla paylaşıldığını ve olumsuzlukların günlük

iletişim pratiklerine yansımalarının toplumsal açıdan sorun teşkil edebileceğini vurgulamaktadır.

Mil ve Şanlı (2015), 5 farklı gazetenin spor sayfalarını incelediği çalışmalarında, spor medyasında ulusal ve evrensel gazetecilik değerlerinin ihlal edildiği ve özellikle futbolla ilgili haberlerin verilisinde düşmanlık ve saldırganlığa zemin hazırlayacak türde dilin kullanıldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Zorba, Mutlu ve Bayrakdar'ın (2017) çalışmasında, futbol maçlarında kolluk kuvveti olarak görev almış polislerin, sporda şiddet ve çatışmanın sebeplerine yönelik düşünceleri araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, taraftar taşkınlıkları ve saha olaylarının sorumlusu olarak spor medyasının %48,6'lık oranla en büyük unsurlardan biri olarak görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Sabahçı'nın (2018) spor gazetelerinin internet sayfalarındaki haberlerini incelediği çalışmasında, nefret ve ayrımcı söylemlerin spor haberlerinde sıradanlaştığı ve yeni medya yoluyla hızlıca dolaşıma sokulduğu ortaya konmuştur. Elde edilen bulgular, bu araştırmanın sonuçlarıyla büyük oranda örtüşmektedir.

Günümüz yeni medya düzeninde televizyon ve internetin iletişim aracı olarak kullanımı, yazılı organların işlevinin giderek azalmasına yol açmıştır. Bu değişim dikkate alındığında, televizyonlardaki spor programlarında 'reyting' kaygısı ve gündem yaratma çabası neticesinde söylemlerin çizgisi çok daha sınırlara kayabilmektedir. Öyle ki, kimi spor programları artık eğlence fonksiyonunu sporun önüne çıkarmaya başlamış, bu yolla da kişilerin söylemleri çok daha argo ve olumsuz çağrışımlarla şekillenmeye başlamıştır. Ayrıca yeni medya ortamındaki dijital gözetim ve denetimin, yazılı basındaki kadar kontrol altında tutulamıyor olması, bireylerin davranışları ve söylemlerinde daha geniş sınırlara çıkmasına yol açabilmektedir.

Elde edilen bulgular ve yapılan yorumlamalar sonucunda, daha sağlıklı ve pozitif bir spor medyasının yeniden inşası için tüm paydaşların sorumluluk duygusuyla hareket etmeleri gerekliliği ortaya konulabilir. Sporda sonuca endeksli algı yerine sürecin değerli kılındığı bir anlayış tüm çevreler nezdinde hâkim kılınmalıdır. Barışçıl bir dilin kullanıldığı toplum düzenine geçiş için çabalar her bireyin üzerine düşen mesuliyetin farkındalığının artırılmasıyla sağlanabilir. Bu bağlamda, spor kulüplerinin yöneticileri tarafından medyada yapılan açıklamaların bağlayıcı nitelik taşıdığı, gazeteciler ve spor programlarındaki yorumcuların düşüncelerini daha makul bir dille aktarmaları, tüm çevrelerin yararına olacaktır. Bu paydaşlar arasına, taraftar dernekleri ve hatta düşünce ve söylemleri büyük kitlelerce kabul gören medyadaki kanaat önderlerinin dâhi alınabilmesi muhtemeldir. Böylelikle önemli bir sosyal sorumluluk işlevi de yerine getirilebilecektir.

Uygulayıcılar için öneriler:

- 6222 sayılı 'Sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesine dair kanun' kapsamında, düzenlemeyle sorumluluk yüklenen paydaşlar arasına spor medyasındaki elemanların da alınması ve gazete, dergi, televizyon, radyo, sosyal medya vb. kitle

iletişim araçlarıyla spor içerikli sunulan tüm bilgilerin, bir takım yükümlülükler taşınarak servis edilmesi gerekliliği kanun kapsamına alınabilir. Bu noktada 'rekabet dili' ile 'nefret dili' arasındaki ayrımın net bir şekilde yapılması, olaylara ilişkin değerlendirmelerin doğru yapılabilmesi için önem arz etmektedir.

- Spor endüstrisine katkı sağlayabilecek eleman yetiştirilmesi açısından, üniversitelerin gazetecilik bölümlerinde spor gazeteciliği adı altında özel ihtisas alanları oluşturulması, spor medyasında daha nitelikli spor elemanlarının istihdam edilebilmesine yardımcı olabilir.

Araştırmacılar için öneriler:

- Günümüzde televizyonların izlenme oranları ile sosyal medyanın kullanımı, bilgiyi gazete okuma yoluyla elde etmenin önüne geçtiğinden; televizyon programlarındaki söylemlerin incelenmesi spor medyasındaki nefret unsurunun araştırılması için daha önemli bir mecra olarak değerlendirilebilir.

- Sunar'ın (2014) çalışmasının içeriğiyle ilişkili olarak; nefret söyleminin aksine, köşe yazılarında 'sevgi söylemi'nin araştırılması, sporun sevgi, dostluk ve barışçıl yanının ön plana çıkarılması hususunda ileride yapılacak çalışmalara yol gösterici bir nitelik taşıyabilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, M. (2016). Barış ve çatışma dilinin spor kanallarının haberlerinde kullanımı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Alabarces, P. (1999). Post-modern times: Identities and violence in Argentine football. Armstrong, G. & Giulianotti, R. (Eds.). *Football Cultures and Identities*. London: Palgrave Macmillan.
- Alğan, C. & Şensever, L. (2010). *Ulusal basında nefret suçları: 10 yıl, 10 örnek*. İstanbul: Sosyal Değişim Derneği Yayınları.
- Aljazeera. <http://www.aljazeera.com.tr/haber/108-yillik-derbi-galatasaray-fenerbahce>, (Erişim Tarihi: 24.01.2018)
- Anderson, C. A. & Bushman, B. J. (2002). The effects of media violence on society. *Science*, 295(5564), 2377-2379.
- Ayan, S. (2006). Şiddet ve fanatizm. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7 (2), 191-209.
- Balcı, A. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Baş, T. & Akturan, U. (2017). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bulgu, N. (2005). Sporda şiddet ve alt-kültür. *Spor Bilimleri Dergisi*, 16 (4), 229-250.
- Cohen, J. A. (1960). A coefficient of agreement for nominal scales. *Educational and Psychological Measurement*, 46, 20-37.

- Çaycı, B. (2016). Medyada gerçekliğin inşası ve toplumsal denetim. *Akdeniz İletişim Dergisi*, 25, 84-96.
- Demir, M. (2013). 2012 süper kupa finalinin televizyonlardaki yansıması, söylemlerin nefret algısı oluşturma bağlamında değerlendirilmesi. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 56, 231-254.
- Demir, M. & Talimciler, A. (2014). Sosyal medyada futbol ve nefret söylemi. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 2 (5), 249-279.
- Erdoğan, İ. (2013). Dördüncü güç medyadan beşinci güç internete: Demokratik bir dönüşüm mü yaşıyor? *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 8 (1), 176-191.
- Erol, C. (2012). *Yeni medyada nefret söylemi ve fanatizm: Video paylaşım sitelerinde nefret söylemi analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Fleiss, J. L. (1971). Measuring nominal scale agreement among many raters. *Psychological Bulletin*, 7, 378-382.
- Fişekçioğlu, İ. B., Özdağ, S., Duman, S. & Atalay, A. (2010). Futbolda şiddet ve yasal karşı tedbirler. *Türkiye Kickboks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 12-27.
- Forrest, D., Simmons, R. & Szymanski, S. (2004). Broadcasting, attendance and the inefficiency of cartels. *Review of Industrial Organization*, 24, 243-265.
- Gordis, L. (2014). *Epidemiology* (5 th ed.) USA: Elsevier Saunders Inc.
- Gülbahar, Y. & Alper, A. (2009). Öğretim teknolojileri alanında yapılan araştırmalar konusunda bir içerik analizi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42 (2), 93-111.
- Hutchins, B. (1997). Mediated violence: The case of state of origin rugby league. *Sporting Traditions*, 13 (2), 19-39.
- Hürriyet. <http://www.hurriyet.com.tr/drogbadan-irkciliga-tokat-gibi-cevap-23270080>, (Erişim Tarihi: 22.01.2018)
- İlhan, E. & Çimen, Z. (2011). Spor alanlarında şiddet ve spor medyasının etkileri: spor yazarlarının algıları. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3), 224-234.
- İpek, V. (2008). Fenerbahçeli, Galatasaraylı ve Beşiktaşlı olmak: “Üç büyükler” arasındaki kutuplaşma. *İletişim Kavram ve Araştırma Dergisi*, 26, 441-448.
- Karaküçük, S. & Yenel, İ. F. (1999). Spor köşe yazarlarının okuyucuya yansıttığı görüşlerin bir analizi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 55-62.
- Kian, E. M. K., (2007). Gender in sports writing by the print media: An exploratory examination of writers’ experiences and attitudes. *The Smart Journal*, 4 (1), 5-26.

Çalışkan, K. Büyükkagül, Ü.C., Yüce, A. & Katırcı, H. (2018). Anatomy of Hatred in Football: Language of Hatred in Turkish Sports Press. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism, Recreation and Sports Sciences*, 1 (1): 1-21.

- Landis, J. R. & Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33, 159-174.
- Medyatava, <http://www.medyatava.com/tiraj>, (Erişim tarihi: 26.10.2017)
- Mil, H. İ. ve Şanlı, S. (2015). Sporda şiddet ve medya etkisi: bir maçın analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (55), 231-247.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Neuendorf, K. A. (2002). *The content analysis guidebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Oxford Living Dictionaries. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/derby>, (Erişim Tarihi: 24.01.2018)
- Özsoy, S. (2007). Türk spor medyasında etik. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 5 (9), 45-64.
- Özsoy, S. (2011). Spor gazetelerinin başlıklarında militarist ve şiddet içerikli metaforlar. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1, 88-114.
- Özsoy, S. & Yıldız, K. (2013). Türkiye'deki spor basınında nefret söylemi. *International Journal Social Science Research*, 2 (2), 46-60.
- Sabahçı, B. (2018). Spor haberlerinde nefret ve ayrımcı söylemler: www.fotomac.com.tr, www.fanatik.com.tr ve www.fotospor.com Haber Sitesi Örneği. *Global Media Journal TR Edition*, 8 (16), 186-203.
- Simmons, R. & Forrest, D. (2005). New issues in attendance demand: The case of the English football league. *Lancaster University Management School Working Paper*, 004, Lancaster, UK.
- Starks, H. & Trinidad, S. A. (2007). Choose your method: A comparison of phenomenology, discourse analysis and grounded theory. *Qualitative Health Research*, 17 (10), 1372-1380.
- Strauss, A. L. & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage.
- Sunar, B. (2014). Foreign football players in Turkey: A case of "love speech". *European Journal of Research on Social Studies*, 1 (Special Issue 1), 151-155.
- Şahan, H. & Çınar, V. (2004). Kitle iletişim araçlarının spor kamuoyu üzerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 313-321.
- Talimciler, A. (2003). *Türkiye'de futbol fanatizmi ve medya ilişkisi: Fanatik ve Fotomaç gazeteleri örneğinden hareketle Türkiye futbol medyası*. (1.bs.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Tuncay, E. (2017). Medyada nefret söylemi: Ankara patlaması örneği. *Marmara İletişim Dergisi*, 27, 41-62.

Çalışkan, K. Büyükakgöl, Ü.C., Yüce, A. & Katırcı, H. (2018). Anatomy of Hatred in Football: Language of Hatred in Turkish Sports Press. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism, Recreation and Sports Sciences*, 1 (1): 1-21.

Türk Dil Kurumu (2017).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a65f701364690.84046480, (Erişim Tarihi: 04.11.2017).

Ulus, S. (2013). Bir derbi cinayetinin ardından: Futbolda şiddetin Türk basınında temsili üzerine. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 4 (7), 187-213.

Uzun, R. (2004). Türkiye’de spor basınının etik anlayışı. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 19, 1-20.

Ünsal, B. & Ramazanoğlu, F. (2013). Spor medyasının toplum üzerindeki sosyolojik etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 36-46.

Van Houtum, H. & Van Dam, F. (2002). Topophilia or Topoporno? Patriotic place attachment in international football derbies. *International Social Science Review*, 3 (2), 231-248.

Yanık, A. (2017). Sosyal medyada yükselen nefret söyleminin temelleri. *Global Media Journal Turkish Edition*, 8(15), 364-383.

Yazıcı, T. (2016). Yeni medyanın nefret dili: Suriyeli mültecilerle ilgili ekşi sözlük örneği. *Global Media Journal Turkish Edition*, 7(13), 115-136.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Young, K. & Smith, M. D. (1988). Mass media treatment of violence in sports and its effects. *Current Psychology*, 7 (4), 298-311.

Zorba, E.; Mutlu, T. O. & Bayrakdar, A. (2017). An evaluation of Turkish police officer’s view on violence in football and hooliganism. *The Online Journal of Recreation and Sport*, 6(4), 1-12.